

# KÖROĞLU DESTANI'NIN UYGUR VERSİYONU “EMİR GÖROĞLI” VE ONUN EPİZOT VE MOTİF YAPISI ÜZERİNE

ALİMCAN İNAYET\*

## 1. Emir Gör Oğlu

Bugüne kadar yapılan yayın ve çalışmalarda Köroğlu Destanı'nın Uygur versiyonundan hiç bahsedilmemiştir. Oysa, başta Anadolu sahası olmak üzere, Orta Asya Türk boylarının pek çoğunda yaygın olan, hatta Tacikler, Araplar, Ermeniler ve Gürcülerce'de bilinen bu destan, Uygur sahasında da anlatılmaktadır. 1994 yılında Urumçi'de yayımlanan beş destandan oluşan “Emir Göroğli” adlı kitapta 280 sayfalık bir Köroğlu metni verilmiştir<sup>1</sup>. Söz konusu metin için verilen son nota göre, bu destan, Yenisarlı halk destancısı Ebeydullah Hacı'nın, Maralveşi (Maralbaşı)'den Molla Seley Katip tarafından 1915 yılında istinsah edilip tamamlanan nüshaya dayanarak söylediği ve Ömer Eli'nin not defterine kaydettiği “Emir Gör Oğlu” metninden yararlanılarak neşre hazırlanmıştır. Seley Mollam 1875 yılında Atuş'un Azak bölgesinde doğmuş, üç yaşında babası İsmail Usta(ayakkabıcı)'yla Maralveşi'ne gelmiştir. 20 Temmuz 1950'de 75 yaşındayken Maralveşi'de ölmüştür. Bu nottan anlaşıldığı gibi, Köroğlu Destanı Uygurlar arasında da eskiden beri elden ele kopya edilmiş ve anlatılmıştır. Yine nottan anlaşıldığı üzere, “Emir Gör Oğlu” adlı kitaptaki metin iki ayrı metnin işlenerek bir araya getirilmesinden oluşmuştur. Köroğlu Destanı'nın Uygur versiyonu üzerinde Doğu Türkistan'da bugüne kadar ciddi bir bilimsel çalışma yapılmış değildir. Türkiye'de ise bu versiyon hiç bilinmemektedir. Dolayısıyla, yazımızda bunu tanıtmak ve bazı önemli hususları destanın Özbek versiyonu'ndaki paralelleriyle karşılaştırmak suretiyle incelemek istiyoruz. Köroğlu Destanı'nın Uygur versiyonu olan “Emir Gör Oğlu”nun özeti genel hatlarıyla şöyledir:

Çembil diye bir şehirde kırk kadar padişaha emri geçen Ahmet Han adında bir hükümdar bulunmaktadır. Ayrıca onun yanında Ay Han, Kün Han, Bülbül Han, Çingis Han, Esen Han adında hanlar vardır. Ahmet Han'ın Zulper Ayım adında bir kız kardeşi olup kendi has bahçesinde 80 cariyesiyle yaşamaktadır. Bir gün Zulper

\* Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü

<sup>1</sup> *Emir Göroğli*, Şincan Yaşlar-Ösmürler Neşriyatı, Urumçi, 1994.

Ayım, bahçesindeki taht üzerinde saçlarını tararken düldülüne binerek bahçenin yanından geçmekte olan Hz. Ali "Şu ay yüzlü güzel benden bir çocuk doğursa ne iyi olurdu" der. O anda kız hamile kalır. Günlerin birinde hamile olduğunu anlayan Zulper Ayım durumu annesine anlatır ve kardeşi Ahmet Han'ın bunu duyarsa çok üzüleceğini düşünerek Allah'tan canını almasını dileyerek dua eder. Duası makbul olup Azrail Aleyhisselâm onun canını alır. O zaman altı aylık olan bebek Gör(mezar)'de doğar. Bebek kamıştan nefes alarak yaşar.

Hz. Ali'nin düldülüne ve diğer at sürülerine bakan Dede Kamber Veli adında bir kişi vardır. Bir gün o alaca baytalın mezarlığa gitmekte olduğunu ve bunun bir kaç kez tekrarlandığını görünce onu takibederek oraya gider ve baytalın mezarda bir çocuğu emzirmekte olduğunu görür. Çocuğun alnı ışıklı, sünnet edilmiş ve tırnakları kesilmiş bir haldedir. Dede Kamber mezarcılardan çocuğun Ahmet Han'ın kız kardeşi Zulper Ayım'e ait olduğunu öğrendikten sonra Ahmet Han'ı oraya çağırarak kız kardeşinin mezarında doğan çocuğa bir ad vermesini ister. Ancak Ahmet Han bunu Dede'den rica eder. Dede Kamber çocuğa gör(mezar)de doğduğu için Gör Oğlu adını verir. Ayrıca çocuğun emmesi için baytalı ayırır. Ahmet Han çocuk için şehirde kırk gün kırk gece ziyafet verir. Baytalı emerek büyüyen Gör Oğlu dört yaşına basınca Ahmet Han onu okula verir. Gör Oğlu yedi yaşına kadar iyi okur. Bir gün Ahmet Han, eşi Ezim Köz Ayım'e Gör Oğluna iyi bakmasını tenbih ederek Ay Han, Kün Han, Bülbül Han, Çingis Han ve Esen Han gibi hükümdarlarla birlikte avlanmaya gider.

Ceyhun şehrinde Şahtar Şah adında çok zalim ve acımasız bir padişah olup, onun 90 bin askeri, savaş için eğitilmiş 30 bin devesi, hortumlarına kılıç bağlanmış 30 bin fili bulunmaktadır. Onun bütün askerini idare eden Daniyat isimli pehlivanı bir gün sokakta kâğıda çizilmiş bir resmi görerek âşık olur. Resimdeki kız, Ahmet Han'ın eşi Ezim Köz Ayım'dir.

Ceyhun ile Çembil'in arası epey uzaktır. Ahmet Han'ın uzun bir süre için ava çıktığını öğrenen Daniyat, bir aylık yolu bir günde alan "Leyli Kır" adlı tulpar (efsanevi kanatlı at) atına binerek yola koyulur. "Leyli Kır"ın boy posu deveye, görünüşü meleğe benzemektedir. Yelesi boynunu örten atın tuynakları yukarıya doğru uzanmaktadır. Bu atla yedi günde Ahmet Han'ın şehrine ulaşan Daniyat'ın başı put gibi, elleri çınarın dalları gibidir. O sırada sokakta kendisini emzirip büyüten baytalı yedeğe alıp dolaşmakta olan Gör Oğlu heybetli bir halde şehre giren Daniyat'a elindeki baytalı onun kanatlı atıyla birleştirmek istediğini söyler. Daniyat buna karşılık Gör Oğlu'nun Ahmet Han'ın eşi Ezim Köz Ayım'i dokuz kat elbisesiyle örtünüp çıkararak kendisine su vermeye razı etmesini ister. Daniyat'ın kötü niyetini anlamayan Gör Oğlu, teyzesine bu konuda yalvarır, sonunda çaresiz kalan Ezim Köz Ayım, Gör Oğlu'nun isteği üzerine Daniyat'a su götürmeye razı olur. Ancak Daniyat plânladığı gibi dokuz kat elbisesiyle çıkan Ezim Köz Ayım'i suyu ile

birlikte kaldırıp atına alarak kaçar. Bu olaya çok üzülen ve korkan Gör Oğlu, Ahmet Han'ın ne olursa olsun kendisini affettiğini söylemesinden sonra gerçeği anlatır. Bunun üzerine Ahmet Han'ın çok öfkeli olduğunu farkedene Gör Oğlu at üzerinde oturabilecek yaşa geldiğinde Ezim Köz Ayım'i kurtarıp geleceğine dair söz verir. Her biri bin kişiye bedel Ay Han, Kün Han, Bülbül Han, Çingis Han ve Esen Han gibi hükümdar pehlivanları olduğu halde Ceyhun'a yürümekten korkan Ahmet Han, Gör Oğlu'nun verdiği bu söze hayret eder.

Zamanla baytal "Leyli Kır"a benzer bir tay doğurur. Tayın her yeri Daniyat'ın atına benzemektedir. Gör Oğlu bu taya çekirdeksiz üzüm , akıllı olsun diye insan sütü verir, susadığı zaman deve sütü verir, boyu uzasın diye kulun emzirir, dağdan sıçrayıp geçsin diye geyik sütü verir. Bu şekilde bir yıl besledikten sonra üzerine eyer koyup eğitmeye başlar. O zaman Gör Oğlu 11 yaşına girmiştir.

Çembil'de top atmada ve kılıç kullanmada onun üstüne yoktur. Bindiği atının endamı dev biçimine, görünüşü meleklerle benzemektedir. Boynu Arapça "I" harfine benzeyen atının gözleri yedi göğü görmektedir.

Bir gün Gör Oğlu, amcasına artık yedi yaşında verdiği sözünü yerine getirme zamanının geldiğini, atı "Leyli Kır"ını dokuz yerden bağlayıp eyerlemesini, koşumunun üzerine kubbe biçiminde altın koyup süslemesini ister. Ahmet Han vaz geçirmeye çalışsa da Gör Oğlu isteğinde ısrar eder. Atı dediği gibi eyerlendikten sonra başına altın kalpak giyer, eline keskin kılıç alır. Öteki eline de elmas kılıcını alır ve bazı beylerin alay etmelerine bakmadan Şahtar'ın şehrine doğru yola koyulur. Gör Oğlu uzun yolculuk sırasında susadığı zaman yağmur suyu içerek, acıkuğu zaman otların kökünü yiyerek Tecen nehrinin kıyısına ulaşır. Ancak uçan kuşların geçebildiği bu nehri geçmek için abdest alıp namaz kılar ve Allah'tan sağ salım geçmeyi nasıp etmesini diler. Sonra "Leyli Kır"ına binerek kendisini nehirden geçirmesi için bir parça şeker ile tereyağını onun ağzına koyar. Atı kişneyerek ve gözlerinden yaş akıtarak fırlayıp nehri geçer. Şükran namazı kılan Gör Oğlu, atma binip Şahtar Şah'ın şehrine doğru ilerler ve günlerce yol yürüdükten sonra Ceyhun şehrini görür. Şehir çok büyüktür. Bunun üzerine Gör Oğlu Allah'tan ve evliyalardan yardım ister. Şehrin her kapısında 60 bekçi bulunmaktadır. Bekçiler Gör Oğlu'ndan şüphelenirler, ancak Gör Oğlu'nun şehre girmesini engellemeye yetişemezler. Gör Oğlu dolaşım sonunda Ezim Köz Ayım'in bulunduğu bahçeye ulaşır. Ezim Köz Ayım elinde küçük bir çocuk olduğu halde oturmaktadır. Gör Oğlu o çocuğun Daniyat'ın olduğunu tahmin eder. Onun yanında yine yedi yaşında bir kız olup o da Daniyat'ın önceki eşinden doğmuştur. Ezim Köz Ayım aradan üç yıl geçtikten sonra Ahmet Han'ın kendisini kabul etmeyeceğini söyleyip Gör Oğlu'yla birlikte gitmeyi reddedince, Gör Oğlu Daniyat'ın yedi yaşındaki kızını alıp kaçar. Bundan haber alan Daniyat "Leyli Kır"ına binip 40 bin askerıyla birlikte Gör Oğlu'nu takibeder ve Tecen Nehri kıyısında Gör Oğlu'na yetişir. Daniyat ile Gör

Oğlu burada ağız dalaşı yaptıktan sonra Daniyat'ın askerleri dört taraftan Gr Oğlu'na saldırır. Gr Oğlu da "Allah ekber" diyerek düşmanlarını koyun gibi sürer, kurt gibi kovalar. Ancak uzun süren savaşıta dermanı kalmayan Gr Oğlu atını Tecen nehrine doğru salıverir. At onu nehirden kuş gibi uçarak geğirir. Bunu Daniyat da dener, ama onun atı nehrin ortasına düşer ve gark olur.

Falcılarından, Gr Oğlu'nun yedi yaşıdaki bir kızı alarak gelmekte olduğunu ğrenen Ahmet Han, büyük bir kalabalıkla onu karşılamaya ęıkar ve onun için özel yapılan saraya getirir.

Bir gece Hızır Aleyhisselâm, kırklar ve 12 imamıyla birlikte bacadan Gr Oğlu'na görünür ve omuzunu açıp yedi yerine mühürünü basar. Allah'tan ne dilediğini soran Hızır ve kırklara, nnn etrafa yayılmasını, ömrünün uzun olmasını ve kuvvette kimsenin kendisine denk olmamasını istediğini söyler. Dileği Allah tarafından kabul olan Gr Oğlu'na 120 yıl ömür verilir. Hızır ve kırklar Gr Oğlu'na yardıma ihtiyaç duyduduğunda kendilerini çağırmasını söyleyerek kaybolurlar.

Savaşarak kılıç kullanma kurallarını öğrenmek isteyen Gr Oğlu, amcası Ahmet Han'ın karşı gelmesine bakmadan İsfahan'a doğru yola koyulur ve yedi günde oraya ulaşıır. Şehirde gezen Gr Oğlu bir gün kalabalık grupla dolaşan 12 yaşlarındaki bir oğlanı görür ve onun şehrin en gcl pehlivanı Halدار Han'ın oğlu Hasan Han olduğunu öğrenir. Bunun zerine Gr Oğlu, Hasan Han'ı atının üstüne alıp Çembil'e kaçırır.

Kaf Dağı'nın padişahının Ağa Yunus Peri adında bir kızı olup ondan bütün dev ve periler korkmaktadır. O, bir gün kendi geleceğini öğrenmek için fala baktırınca 21 yaşıdaki bir delikanlının 12 yaşıdaki bir oğlanı alıp götürmekte olduğunu görür ve kendi geleceğini altın talı, iki elinde mızrak ve kılıç tutan, alnından nur yağan Gr Oğlu'na bağlar.

Gr Oğlu'nu görür görmez şık olduğunu anlayan Ağa Yunus Peri, dev ve perilerine Gr Oğlu'na şık olduğunu ve onunla evleneceğini söyleyip amcası Kuzzat'ın engellemesine bakmadan altın tahtını, has bahçesini ve çadırını devlere taşıttırarak Çembil sahrasına gelir. Has bahçesinin Gr Oğlu'nun geleceği yönündeki kapısını iyice ssletir. Bahçesinin duvarları altın kerpiçten, meyva ağaçları gümüşten ve yaprakları zümrütten olup rengarenk görünüştedir. Bahçenin ortasına Gr Oğlu için de altın taht yaptırır.

Gr Oğlu, uzun bir yolculuktan sonra bir çölde inşaa edilen şehri görüp çok süslü olan kapısına gelip çalar ve Ağa Yunus Peri'nin emrettiği gibi kırk cariye onu karşılar. Susuzluğunu meyvaları yiyerek gideren Gr Oğlu, altın taht üzerinde yatan Ağa Yunus Peri'yle tanışır ve onun evlenme teklifini kabul eder. Sonra hep birlikte yola çıkarlar ve cariyeler yuvarlanıp güvercin kılığına girerek uğarlar.

Fal baktırarak Gör Oğlu'nun bir oğlan ve bir perizatu atına alıp gelmekte olduğunu öğrenen Ahmet Han, bütün beyleri ve şehir ahalisiyle birlikte onları karşılar ve şehirde kırk gün kırk gece düğün yaptırıp Ağa Yunus Peri ile Gör Oğlu'nu evlendirir.

Hasan Han'ı Gör Oğlu çok sevmekte, Hasan Han da Gör Oğlu'na "babam" demektedir.

Ondan sonra Gör Oğlu'nu Daniyet'in kızıyla da evlendirirler. Gör Oğlu'nun Kaf Dağı'ndan gelen Ağa Yunus Peri'yle evlendiğini duyan Miskal Peri de cariyeleriyle birlikte gelerek Gör Oğlu'yla evlenir. Bunu duyan Gülnar Peri de "Bağ-i İrem"den gelerek Gör Oğlu'yla evlenir. Böylece Gör Oğlu peri ve insandan olmak üzere ardı ardına dokuz eş alır. Bunların ün ve şöhreti her yere ulaşır.

Ahmet Han, bir gün rüyasında yüksek bir dağdan düşer, bu rüya padişahlık tahtının elden gideceği anlamında yorumlanca kırk gün kırk gece düğün yaptırarak tahtını Gör Oğlu'na devreder.

Gör Oğlu, 25 yaşında, altın tacı başında, kırk taçlı beyi yanında Çembil'e padişah olur. Onun döneminde Çembil bereketlenip zenginleşir. Her tarafına kaleler, surlar yaptırılır. Gör Oğlu öyle güç kuvvet sahibi olur ki gittiği her yeri almadan dönmez. Kızılbaşlar ağlayan çocuğunu sakinleştirmek için "Gör Oğlu geldi" diyecek hale gelmiştir.

Gör Oğlu, dokuz eş almasına rağmen, hiç birinden çocuk sahibi olamaz, dolayısıyla Hasan Han'ı daha çok sevmeye başlar. Gör Oğlu, beş-altı yıl zenginlik içerisinde yaşar ve Çembil'de bir meyhane yaptırıp her gün bir defa orada şarap içmeye başlar. Bir gün meyhanede yiğitlerine setarını çalarak ne istekleri olduğunu sorar. Yiğitleri de Hunhar Şah ilinde Kerem Kasap adında bir kişinin bakanın aklı gidecek kadar güzel Havaz Han adında bir oğlu olduğunu, onu getirip kendilerine sultan yapmasını istediklerini söyler. Onların bu talebini Ay Han, Kün Han, Bülbül Han, Çingiz Han ve Hasan Han gibi taçlı beyler de kabul ederler. Bunun üzerine Gör Oğlu Havaz Han'ı getirene sultanlığının yarısını ve hazinesini vereceğini söyler. Ancak Havaz Han'ı getirecek kimse çıkmaz, sonunda pars bilekli, arslan yürekli, Rüstem sıfatlı, işe gerekli, huri yüzlü, tatlı sözlü, kara gözlü, orta boylu, sümbül tüylü, firişte huylu, altın taçlı yiğitlerin başı bahadır adlı 16 yaşındaki Hasan Han, Havaz Han'ı getirmek istediğini söyler. Hasan Han'ı çok seven Gör Oğlu Hasan Han'ı engellemek ister, ama onu kararından vaz geçiremez. Onu 20 bin seçkin askere baş komutan yaparak dua ile yolcu eder.

Hasan Han, 20 bin askerle yola koyulup birkaç gün yürüdüktan sonra Bedbeht çölüne gelir. Bedbeht dağının ötesinde, Hunhar'ın şehri, Gürcistan bulunmaktadır. 30 kapılı bu şehrin bulunduğu Bedbeht dağının üzeri açık olduğu zaman Gör Oğlu'nun işleri yolunda gider, dumanlı olduğu zaman yiğitleri yol bulamadığından

kırılmaktadır, onun için o dağa "Bedbeht Dağı"(uğursuz dağ) adı verilmiştir. Hasan Han, yiğitleriyle bu dağın yanına gelir ve sabah namazını kıldıktan sonra dağın başında kızıl duman olduğunu görürler. Şehri de duman kaplamıştır. Bunu gören yiğitler paniklenirler ve 20 bin kişinin bir Havaz Han için ölüme gitmeyeceğini söyleyerek Hasan Han'ın sözlerini dinlemeden geri dönerler. Bunun üzerine Hasan Han da Çembil'e geri dönmek zorunda kalır. Ağa Yunus Peri, faldan Hasan Han'ın ve yiğitlerinin geri dönmekte olduğunu öğrenir. Bunun üzerine Gör Oğlu Hasan Han'ı kendi tahtına oturtup tek başına Bedbeht dağına doğru yol alır. Yollarda Allah'a ve pir-i kamillerin ruhuna sığınan Gör Oğlu, bir yerde 3-4 tuğ bulunan gök çadıra rastlar, burada Hızır Aleyhisselâm onu karşılar. Hızır Aleyhisselâm yapması gerekenleri Gör Oğlu'na söyleyerek ona dua eder. Hızır Aleyhisselâm'ın söylediği şudur: Gör Oğlu aksakallı bir dedeye rastlayacak, Gör Oğlu ondan 400 koyun alıp Havaz Han'ın babası Kerem Kasap'ı bulacaktır. Kerem Kasap'ın eşi, düşmana tutsak olalı 40 yıl olan, Gül Ayim adında bir Müslüman Türkmendir. Onun Kamber Dede adında bir ağabeyi bulunmaktadır. Gör Oğlu, Gül Ayim'e onun ağabeyi Kamber Dede kılığında varırsa işleri yolunda gidecektir.

Yolda rastladığı dedeyi etkisiz hale getiren Gör Oğlu, Kamber Dede kılığına girerek 400 koyun seçip ikindiye doğru Gürcistan kapısına varır ve kendini Kamber Dede olarak tanıttıktan sonra kapıdan geçer. Bekçilerin sordukları sorulara ilgisiz cevap veren Gör Oğlu koyunlarını satmak üzere koyun pazarına gider ve orada Kerem Kasap'la karşılaşır. Kerem Kasap, Kamber kılığındaki Gör Oğlu'nu akrabası sanarak çok iyi karşılar ve 500 hizmetçisiyle birlikte Hunhar Şah'ın yanında yaşayan Havaz Han'ı Çembil'den gelen Kamber(Gör Oğlu)le görüşmesi için çağırır. Havaz Han uzaktan gelen amcasını merak etmektedir. Gör Oğlu onu görünce çok samimi şekilde sarılır, ancak Havaz Han, Gör Oğlu'nun, yüzüne batan kaba kumaşlı ceketinden şikayetçidir. Sonra Kerem Kasap'ın emriyle, Havaz Han Gör Oğlu'nu evine götürüp annesiyle görüştürür. Gülayim Hanım, Kamber zannettiği Gör Oğlu'na sarılır ve akrabalarının durumunu sorar, ayrıca Gör Oğlu'nun durumunu da sorar, bunu merak eden Kamber Bay'a onun da kendileriyle soydaş olduğunu anlatır. Bunun üzerine duygulanan Gör Oğlu ağlar. Gör Oğlu'nu evinde dokuz çeşit yemekle ağırlayan Havaz Han, onun kendisini götürme teklifini kabul eder, ancak Gör Oğlu'nun dikkatsizce söylediği bir sözden onun amcası Kamber değil, Gör Oğlu olduğunu anlar ve bunu babasına anlatmaya koşar. Kamber Bay kendinin Gör Oğlu olmadığına Havaz Han'ı inandırır ve gerçek Gör Oğlu'nu şöyle tarif eder: Onun iki yanında 12'şerden 24 kişi oturur. Onun kulakları kalkan gibi, gözleri kalbur gibi, başı büyük put gibi, kolları çınarın dalları gibi, burnu baca gibi, ağzı dev mezarı gibi, yüzü def gibi, pala bıyıklı, burun deliği eski kap gibi, heybetli bir yaratıktır.

Gör Oğlu koyunlarını satan Kerem Kasap'a, Havaz Han'a 400 koyun ayırdığını ve onları göstermek için Havaz Han'ı kendisiyle götürmek istediğini söyler. Kerem

Kasap da buna razı olur. Gör Oğlu, Kerem Kasap'la Havaz Han yola çıktıktan sonra Gül Ayım'e kendisinin Gör Oğlu olduğunu bildirir. Ağlayıp sızlayan Gül Ayım, onlara amamlık diler. Gör Oğlu, Kerem Kasap'la Havaz Han'ı kandırıp şehirden epey uzaklaştırır ve gerçeği anlatıp Kerem Kasap'ın bu durumu Hunhar Şah'a bildirmesini ister. Durumu öğrenen Hunhar Şah, 40 bin askerle Gör Oğlu'nun bulunduğu yere gelir. Çoktan hazırlanan Gör Oğlu, pirlerden yardım isteyerek düşmana karşı tek başına savaşı, üç gün üç gece sonra savaşıp yorulan Gör Oğlu, savaş meydanında beyaz elbiseli, başında beyaz sarığı olan kırmızı yüzlü, beyaz sakallı birçok kişinin düşmanla savaşmakta olduğunu görür ve düşman bunlara karşı koyamadın geri çekilir. Gör Oğlu, ganimetleri 100 ata yükleyerek Havaz Han'ı da alarak Çembil'e gelir, herkes onları karşılar ve Havaz Han'ın güzelliğine hayran olurlar. Gör Oğlu, Çembil'de Havaz Han'a altın taç giydirir, altın kemer bağlar ve şahlara has elbise giyindirir ve kendinin hükümdarlık mührünü ona verip onu şehre sultan yapar. Böylece Gör Oğlu'nun yiğitlerinin isteği yerine getirilir.

40 bin askeri olan Kara Han'ın Zeynepşah Ayım adında bir kızı bulunmaktadır. Gör Oğlu onu Havaz Han'la evlendirir. Havaz Han'ın ondan Ali Han adında bir oğlu ve Nurhan adında bir kızı olur.

Bir gün Gör Oğlu, Daniyat adlı pehlivanın Şahtar denen şahını ve şehrini ele geçirmek için askerleriyle yola koyulup uzun bir yolculuktan sonra Tecen nehri kıyısına gelir. Burada Ahmet Han, Çembil'i korumaya Havaz Han'ı geri gönderelim teklifini verir. Bunun üzerine Gör Oğlu, Ahmet Han'ı azarlar ve kendisini şehri korumakla görevlendirir. Bunu gururuna yediremeyen Ahmet Han, Çembil'e gelip kendini padişah ilân eder ve Gör Oğlu'nun hazinesini yağmalattırır. Gençlerden 12 bin kişilik bir ordu oluşturan Ahmet Han, Gör Oğlu'nun getirdiği ganimetlerle askerlerini silahlandırır. Asmak istediği Ağa Yunus Peri ile Zeynepşah Ayım'i büyüklerin tavsiyesi üzerine öldürmeyerek şehirden kovar. İki kadın, çocuklarını alarak çöle çıkar ve bir zenginın verdiği ekmek ve suyla yoluna devam ederler. Sekiz gün yol yürüyüp bir dağa geldiklerinde Ağa Yunus Peri ile Zeynepşah Ayım yorgunluktan bayılırlar. Alihan ile Nurhan ise uzun bir yolculuktan sonra bir gök çadıra ulaşırlar. Çadır Haldar Bay ve çadırda onun eşi bulunmaktadır. Durumu öğrenen kadın, ekmek ve su alarak Ağa Yunus Peri ile Zeynepşah Ayım'i kurtarır.

Bu arada eşini evde bulamayan Haldar, öfkeyle onu öldürmeye gider ve eşini Gör Oğlu'nun eşi ve gelininin yanında görünce onları evine getirip misafir eder. Kervanlardan Gör Oğlu adına vergi alıp onun eşleri için harcamak isteyen Haldar, yolda İsfahan'dan Çembil'e, Çembil'den Şahtar'ın şehri Ceyhun'a mal taşıyan Miyli adındaki 500 katırlı kervan sahibine rastlar. Fakat Miyli, Gör Oğlu ve Havaz Han'dan başkasına vergi vermek istemediğini bildirince kavga çıkar. Bunun üzerine öfkelenen Haldar, Miyli'nin 30-40 muhafızını öldürür, ancak vergi yerine Miyli'nin

Şahtar Şah için getirdiği güzel kumaşı 100 koyun karşılığında alır ve onu misafirlere sunar.

Bir gün Haldar, Kara Han'a mektup yazarak onu, oğlunun sünnet düğününe davet eder. Buna çok sinirlenen Kara Han, askerleri için bin çadır dikilirse geleceğini bildirir. Haldar bunları hazırlayınca Kara Han gelir, kızı Zeynepşah'la karşılaşır. Durumu öğrenen Kara Han, Ahmet Han'ın üzerine yürür ve Ahmet Han'ı yakalayıp zindana atırır. Kara Han da Haldar da geldikleri yere dönerler. Haldar, Gör Oğlu'nu aramaya çıkar ve yolda bir çadırdaki gördüğü iri yarı bir insanı öldürüp başını ve sandığını götürür. Gör Oğlu'nun çadırını bulup öldürdüğü insanın başıyla sandığını verir. Gör Oğlu ve Havaz Han, getirilen başın Şahtar'ın başı olduğunu görünce Haldar'ı kutlarlar. Sandıktan 11 yaşında bir kız çıkar. Gör Oğlu'nun askerleri Şahtar'ın askerlerine saldırıp onları kaçıtır, şehri ele geçirip puthanelerini yıkarlar. Gör Oğlu, Çembil'e dönerken Haldar'm çadırına uğrar ve orada eşini ve torunlarını görünce şaşırır. Ağa Yunus Peri olup bitenleri Gör Oğlu'na anlatınca Gör Oğlu, Haldar'a şükranlarını bildirmek için onunla akraba olur. Çembil'e dönünce halkın fikrini alarak amcası Ahmet Han'ı ailesiyle birlikte Çembil'den kovar.

Havaz Han döneminde Çembil'de bolluk bereket olur. Eğlence için meyhaneye açılır. Havaz Han'ın ünü de Gör Oğlu'nun ünü kadar yayılır. Huda'nın kahrından korkan Havaz Han, geceleri kırk bin yiğidiyle ibadet eder ve böylece pir-i kamiller tarafından korunur.

120 yaşına giren Gör Oğlu, hiç çocuğu olmayışından üzülmemektedir. Bir gün Ağa Yunus Peri'ye kendisi öldüğü zaman, onun nasıl ağlayacağını, nasıl yas tutacağını kendi kulağıyla duymak istediğini söyler ve onun sağ tarafına geçerek ölü gibi yatar. Eşlerinden biri sağ tarafına, biri sol tarafına, diğeri baş tarafına geçip saçlarını dağıtarak sırayla ağıt söylerler. Eşlerinin söylediklerinden çok memnun kalan Gör Oğlu, onlardan hep öyle yâd etmelerini isteyerek kalkıp meyhaneye gider. Bu arada Gör Oğlu'nun eşlerinin "Bu dünyadan evlatsız giden sultanım" diye ağladıklarını duyan Hasan Han ile Havaz Han, onların kendilerini evlat gibi görmemelerinden dolayı gücenirler. Meyhanede Havaz Han, yiğitlerine şarap sunarken bir kaseyi elinden düşürür. Bunun üzerine yiğitler Gör Oğlu'ndan onu cezalandırmasını, ceza olarak da onun "Leyli Kır"a binip, eline bir avcı doğan kondurup, beline davul bağlayarak Ödek gölünden dokuz ördek yakalayıp gelmesini isterler. Havaz Han, Ödek gölünden dokuz ördek yakalayıp dönerken yolda sigara içme isteğiyle Çembil'den kovulan Ahmet Han'ın evine gelir. Ahmet Han'ın gelini Havaz Han'ı görür görmez âşık olur. Ahmet Han'ın 15 yaşındaki kızı Botagöz Ayim sigara vermek için çıkıp gördüğü Havaz Han'a âşık olur. Havaz Han da ona ilgi gösterir ve karşılıklı konuşurlar. Bu söyleyişte Botagöz Ayim, Havaz Han'a halkın "Gör Oğlu'nun kölesi" diye baktığını hatırlatınca çok üzülür ve kendi memleketine dönmeye karar verir. Ancak yolda kararından vaz geçerek Çembil'e döner ve Gör



Oğlu'na Ahmet Han'ın kızını almak istediğini bildirir. Fakat Ahmet Han'ın kızını alıp gelecek kimse çıkmayınca Havaz Han bunu bahane ederek kendi memleketine dönmeyi kesinleştirir ve Gör Oğlu'nun "Mecnun Kök" denen atına binip yola çıkar. Yolda karşılaştığı Ağa Yunus Peri'yle ağlaşarak vedalaşır. Ağa Yunus Peri, bu haberi Gör Oğlu'na ulaştırmak için meyhaneye geldiğinde Gör Oğlu ve yiğitlerinin şarap içip sızdıklarını görür. Böylece Gör Oğlu Havaz Han'ın kendi memleketine döndüğünü üç gün sonra öğrenir. Ağa Yunus Peri de Kaf Dağı'na dönmek için kanatlarını hazırlar.

Havaz Han, sekiz gün yol yürüyüp Gürcistan'a ulaşır. Kapıcılar Havaz Han'ın güzelliğini görünce onu Hunhar şah'ın huzuruna çıkarırlar. Hunhar şah, 14 yıldır hasretini çektiği Havaz Han'ı karşısında görünce çok sevinir ve tahtını, hazinesini ve hükümet mührünü Havaz Han'a teslim eder. Ancak insanın, atın, yurdun, dinin, yiğidin, halkın iyisini nerede gördüğünü soran Hunhar şah'a Havaz Han bunların hepsini Çembilde gördüğünü söyleyince, Hunhar şah sinirlenir ve Havaz Han'ı Gör Oğlu'nun dinine girmekle suçlayarak öldürmek ister. Havaz Han'ın annesi Gül Ayım'in ve kız kardeşinin cellatlara yalvarması sonucunda cellatlar Havaz Han'ı kırk gün içerisinde Hunhar şah'ın dinine dönmelerini, dönmediği takdirde öldüreceklerini söyleyerek zindana atarlar. Ancak bütün nasihatlarla rağmen Havaz Han fikrini değiştirmez.

Havaz Han'dan ayrılılı iki ay olan Gör Oğlu ve yiğitleri, can sıkıntısını gidermek için Ödek gölüne giderler ve yolda gördükleri kervandan Havaz Han'ın öldürölmek üzere olduğu haberini alırlar. Onu kurtarmak için Gürcistan'a doğru yola koyulurlar. Uzun yolculuktan sonra Gürcistan'a ulaşan Gör Oğlu ve yiğitleri, gizlice şehre girip Havaz Han'ın asılacağı darağacının altında hazır beklerler. Hunhar şah da idam alanına tahtıyla gelir ve son bir kez Havaz Han'ı Gör Oğlu'nun dininden dönmeye davet eder. Fakat reddedilince idam emrini verir. Durumu izleyen Gör Oğlu bu sırada savaş ilân eder ve yiğitleriyle birlikte yedi gün yedi gece savaşıp sonunda Hunhar şah'ı yenilgiye uğratar. Hunhar şah, Gör Oğlu'na adam gönderip teslim olduğunu bildirir. Gör Oğlu, onu hoş karşılar. Gör Oğlu memleketine dönmek üzereyken, Hunhar şah hazinesinin yarısını Gör Oğlu'na hediye eder. Gör Oğlu, Havaz Han, Hasan Han ve beyler Çembil'e gelirler.

Bütün bu olup bitenlerden öfkelenen Ahmet Han, uzun bir yolculuktan sonra Zenciler padişahının ülkesine gelip Zenciler hükümdarına Gör Oğlu'nun askerlerinin az kaldığını, az askerle onun yurdunu almanın mümkün olduğunu söyler. Zenciler padişahı, bunun üzerine Gör Oğlu'na elçiyle mektup gönderip hazinesinin yarısını, iki eşinden birini kendisine vermesini, yoksa savaşa hazır olmasını bildirir. Gör Oğlu ve beyleri buna çok öfkelenirler, ancak Zenciler padişahının ülkesine gidip onunla savaşacak kimse çıkmaz. Sonunda Havaz Han, Zenciler padişahının üzerine yürümek istediğini söyler. Gör Oğlu'nun engellemesine rağmen kararında ısrar eder

ve uzun bir yolculuktan sonra Zenciler padişahının ülkesine gelir. Başına onlar gibi kırmızı başörtüsü bağlar ve gizlice aralarına karıştır. Gece Zenciler padişahının kızının bulunduğu çadıra gelip önce kızın yüzüğünü ve başörtüsünü alıp Gör Oğlu'na dönmeyi düşünür, sonra Gör Oğlu ve beylerinin kendisine inanmaları için kızın kendisini kaçıtır. Zenciler padişahı falcılarından kızının Emir Gör Oğlu'nun oğlu Havaz Han tarafından kaçırıldığını öğrenir ve takibettirir. Havaz Han, kendisine yetişen askerlerle üç gün üç gece savaşır, sonunda Zencilerin kurduğu ağa atıyla birlikte düşer. Ancak atı ağdan kurtulup Gör Oğlu'nun yanına ulaşır.

Havaz Han'ı darağacına asmak isteyen Zenciler padişahı, bir vezirinin nasihatıyla onu zindana attırır. Padişahın kızı, gardiyanlara altın vererek Havaz Han'a işkence etmemesini sağlar.

Gör Oğlu, "Leyli Kır"ın işaretiyle 10 bin askerle davul zurna çalarak Zenciler Padişahının ülkesine doğru yola koyulur. Bir ay yol yürüyüp Zenciler padişahının ülkesine yakın bir yerde çadırını kurar. Zenciler padişahı, Gör Oğlu'nun bin tuğunu görünce onun askerlerinin az olmadığını tahmin eder ve gardiyana 200 kulaç yükseklikte bir darağacı dikip Havaz Han'ı asmasını emreder. Gardiyan, emri yerine getirir. Bunu gören Gör Oğlu, bütün askerleriyle birlikte Zenciler padişahının askerlerine saldırır ve 21 gün 21 gece savaşır. Gör Oğlu'yla baş edemeyeceğini anlayan Zenciler padişahı, doksan başlı bir Cadıya Havaz Han ile kızını şehre götürmesini emreder. Doksan başlı Cadı Havaz Han ile Zenciler padişahının kızını güvercine, kendisini doğana dönüştürerek şehre doğru giderler. Bunu öğrenen Gör Oğlu, Bülbül Han'ı Ağa Yunus Peri'ye gönderir. Ağa Yunus Peri, doğana dönüşüp doğan kılığındaki Cadıyı ve güvercin kılığındaki Havaz Han ile kızını takip eder. Bunu farkedene Cadı, efsunla Havaz Han ile kızını geyiğe, kendisini kartala dönüştürüp, onları dağa doğru sürer. Bunu gören doğan kılığındaki Ağa Yunus Peri de kendini kartala dönüştürür. O zaman iki geyik ile kuş kılığındaki Cadı bir kuyuya gelir ve Cadı kendini yılanı, onları balığa dönüştürüp kuyuya atar. Ağa Yunus Peri de bir (leheng) ejdere dönüşüp kuyuya iner. Ağa Yunus Peri, amcasının verdiği bir tüyü yakarak onu yardıma çağırır ve yardıma gelen amcası durumu öğrendikten sonra Cadının başını koparır, balık kılığındaki Havaz Han ile Zenciler padişahının kızını aslına döndürür. Ağa Yunus Peri, amcasından Havaz Han'ı boynuna alarak Zenciler padişahı ile savaşmakta olan Gör Oğlu'na götürmesini ister. Kendisi ise Zenciler padişahının kızını alarak Çembil'e döner.

Havaz Han, Gör Oğlu'nun yanına döner ve Zenciler padişahıyla savaşmak istediğini, bunu da, kendisi Arabistan'a giderken tanıştığı nehirde balık yakalayıp yiyen Gol Pehlivanın yardımıyla yapacağını söyler. Birkaç gün yol yürüyüp Gol Pehlivanlardan birinin yanına gelir. Gol Pehlivanın burnu zurna gibi olup ondan duman çıkmaktadır. Kasları at kadar, deve kadar şişmiştir. O, avucuna aldığı Havaz Han'ı tanır ve ona yardım etmeye razı olur. Nehre girip kocaman bir çınarı yolup

çıkarak Havaz Han'ın ardından Gör Oğlu'nun yanına gelir ve Zenciler padişah'ının askerlerini yok eder. Sonunda Zenciler padişahı, Gör Oğlu'ndan amanlık diler ve Gör Oğlu da onun dileğini kabul eder. İki taraf barıştıktan sonra Gör Oğlu, Havaz Han'ı ve amcası Ahmet Serdar'ı alarak Çembil'e döner. Çembil'e döndükten sonra Gör Oğlu, Havaz Han'ı Hakan yapar, hazinesini ve mührünü verip onu tahta oturtur ve önce kendisi ona baş eğer. Bey ve yiğitler de ona itaat edeceklerini bildirirler. Onu Zenciler padişahının kızı ve Ahmet Serdar'ın kızıyla evlendirirler. Böylece onlar muratlarına erişip sırası geldiğinde ecel şaraplarını içerler.

Özetini verdiğimiz destan metninde toplam 91 şiir yer almıştır. Çoğu koşma olmak üzere, mani, türkü, semaî, dörtlük, gazel şekillerinde düzenlenen bu şiirlerin toplam dörtlük sayısı 628'dir. Türkü şeklinde yazılmış 36 bent, gazel şeklinde yazılmış 7 beyt bulunmaktadır.

Destan "Eski eserlerden naklederek rivayet anlatan söz ustaları söz yataklarından inci gibi ışıldayan ifadeleri bulup aşağıdaki destanı rivayet ederler" şeklindeki bir başlayış klişesiyle başlamış, "Şimdi sözü Kamber Veli'den dinleyelim", "Şimdi sözü Şahtar Şah'tan dinleyelim", "Şimdi sözü Ahmet Han'dan dinleyelim", "Şimdi sözü dinlemek gerek Kuhikap Padişahının kızı Ağa Yunus Peri'den", "Şimdi sözü Gör Oğlu'ndan dinleyelim" gibi geçiş formülleri kullanılarak "...hepsi iştiler, zamanı gelince ecel şarabını içtiler" gibi bitiş formülüyle bitirilmiştir.

## 2. Köroğlu Destanının Uygur Versiyonu "Emir Gör Oğlu"nun Epizot ve Motif Yapısı

Köroğlu Destanı'nın Uygur Versiyonu, Özbek versiyonlarıyla genel hatlarıyla aynı olmakla birlikte, bazı epizotlar bakımından farklılık arz etmektedir. Bu farklılık özellikle Gör Oğlu/Köroğlu'nun doğumunu anlatan bölümde görülmektedir. Onun için "Emir Gör Oğlu"nun epizot yapısını incelerken, bunu Özbek Versiyonları'yla da karşılaştırmak istedik. Ancak karşılaştırmada Pertev Naili Boratav'un "Köroğlu Destanı" adlı kitabında bahsettiği Katip Molla Hüseyin Mir Babaoğlu tarafından yazılmış olan "Özbek Rivayetleri"<sup>2</sup>ni esas aldık. Boratav'ın kaydettiğine göre, "Özbek Rivayetleri", "Hikâyet-i Köroğlu Sultan" adıyla 1890'da Kazan'da basılmıştır<sup>3</sup>. Dolayısıyla tesbit ve yayın tarihi açısından "Emir Gör Oğlu", "Özbek Rivayetleri"ne daha yakındır. Köroğlu'nun elimizde bulunan diğer Özbek Versiyonu ise 1960'lı yıllarda yazıya geçirilmiş metindir<sup>4</sup>. Köroğlu Destanı'nın diğer Özbek versiyonlarıyla ilgili Prof. Dr. Pertev Naili Boratav, Prof. Dr. Fikret Türkmen, Prof.

<sup>2</sup> Pertev Naili Boratav, *a.g.e.*, s. 28

<sup>3</sup> Boratav, *a.g.e.*, s. 255

<sup>4</sup> Guruğlining Tuğilişi(4 ciltli), Taşkent, "Yazuvçı" Neşriyatı, 1996, s. 6

Dr. Dursun Yıldırım, Doç. Dr. Metin Ekici, Filiz Kırbasoğlu'nun çalışmalarına başvurulabilir<sup>5</sup>.

Köroğlu Destanı'nın Uygur versiyonu aşağıdaki epizotlar halinde incelenebilir:

## 2.1.Gör Oğlu'nun Doğumu

### 2.1.1.Kahramanın Ailesinin Tanıtımı

Köroğlu'nun Uygur versiyonunda kahramanın ailesi şöyle tanıtılmaktadır: "Çembil isimli bir şehir vardı. Orada Ahmet adlı bir padişah hükümdar idi. Onun hükmü, civarındaki yaklaşıklık kırk padişaha geçerdi. Onun yanında Ay Han, Kün Han, Bülbül Han, Çingis Han, Esen Han adında taçlı padişahlar var idi". Görüldüğü gibi, Gör Oğlu'nun ailesi bir hükümdar ailesidir. Kahramanın böyle bir aileye mensup olması, onun Han soyundan olduğunu ifade etmekle birlikte, anlatılacak olayların merkezinde yer almasını sağlamıştır. Bu bölümde geçen Ay Han, Kün Han, Çingis Han adları bize hiç de yabancı değildir. Ay Han ile Kün Han'ın Oğuz Kağan'ın oğulları ve Oğuz'dan sonraki hükümdar olduklarını biliyoruz. Çingis Han'ı hatırlatmaya ihtiyaç yoktur. Destanın müteakip bölümlerinde pek fazla fonksiyonu olmayan bu meşhur hükümdarlar metnimizde sadece sembolik olarak yer almışlardır. Ama bunların, özellikle Ay Han ile Kün Han'ın, anlatıcının hafızasında yer almaları çok önemli bir husustur.

"Özbek Rivayetleri"nde kahramanın ailesinin tanıtımı söz konusu edilmemiştir.

### 2.1.2. Kahramanın Olağanüstü Doğumu

İleride görüleceği üzere, çocuğun "alınının ışıklı olması, sünnetli olması ve tırnaklarının kesilmiş olması" da bunu göstermektedir. Bu muhtemelen İslâmiyet öncesine ait bir mitolojik motifin İslâmlaştırılmış şeklidir. Nitekim, birleşme olmadan hamile kalma motifinin Uygur Türeyiş Destanı'ndaki bir ağacın gökten inen ışıktan hamile kalarak beş çocuk doğurması<sup>6</sup>, Alankova'nın gökten inen ışıktan hamile kalması<sup>7</sup> gibi biçimleri bulunmaktadır. Burada değişen sadece araçlardır (Işık - Hz. Ali). Buradaki "birleşme olmadan hamile kalma" motifinin Hz. Meryem'in İsa'yı doğurması mucizesinin Türkler üzerindeki etkisiyle ortaya çıkıp çıkmadığı

<sup>5</sup> Bk. Pertev Naili Boratav, *Köroğlu Destanı*, Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. İstanbul, 1984; Prof. Dr. Fikret Türkmen, *Köroğlu'nun Özbek Varyantları*, Milli Folklor, Türk Dünyası Özel Sayısı, Ankara, 1989; *Köroğlu'nun Özbek ve Ermeni Varyantları*, Köroğlu Semineri Bildirileri, Ankara, 1983; *Köroğlu Hikayeleri'nin Yayılma Sahaları ve Menşesi*, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi IV, İzmir, 1985; Prof. Dr. Dursun Yıldırım, *Köroğlu'nun Orta Asya Rivayetleri*, Milli Folklor, Türk Dünyası Özel Sayısı, Ankara, 1989; Yard. Doç. Dr. Metin Ekici, *Köroğlu'nun Doğu ve Batı Versiyonları Arasında Bir Karşılaştırma* (Yayımlanmamış Doçentlik Çalışması), İzmir, 1998; Filiz Kırbasoğlu, *Köroğlu Destanı'nın Özbek Varyantları Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum - 2000

<sup>6</sup> Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi* 1. Cilt, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara, 1989, s. 81

<sup>7</sup> Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, age., s. 43

ayrıca araştırılmaya değer bir husustur. Sonuçta bu motif, kahramanın ilâhî bir menşeden geldiğini vurgulamak suretiyle ona bir takım olağanüstü güç ve kuvvet kazandırmaktadır.

"Özbek Rivayetleri"nde de Kuroğlu bir mezar(kur)da doğmuştur. Ona can mezarda gelmiş, mezar ona ana olmuştur.

### 2.1.3. Kahramana Ad Verilmesi

Kahramana ad verme Türk destanlarının geleneksel motiflerinden biridir. Bu motif metnimizde şöyle geçer: Hz. Ali'nin düldülüne ve diğer at sürülerine bakan Dede Kamber Veli adında bir kişi vardır. Bir gün o alaca baytalın mezarlığa doğru gitmekte olduğunu ve bunun bir kaç kez tekrarlandığını görünce baytalı takibederek mezarlığa gider ve orada baytalın bir çocuğu emzirdiğini görür. Çocuğun alnı ışıklı, sünnet edilmiş ve tırnakları kesilmiş bir haldedir. Dede Kamber mezarcılardan çocuğun Ahmet Han'ın kız kardeşi Zulper Ayim'e ait olduğunu öğrendikten sonra, Ahmet Han'ı oraya çağırarak çocuğa bir ad vermesini ister. Ahmet Han'ın bunu Dede Kamber'den rica etmesi üzerine, Dede Kamber, gör(mezar)de doğmuş olan bu çocuğa Gör Oğlu adını verir. Ayrıca çocuğun emmesi için baytalı ayırır. Ahmet Han şehirde kırk gün kırk gece ziyafet verir. Burada da anlaşıldığı gibi, destanlarda kahramana ad vermek her hangi bir kişinin harcı değildir. Ona ancak dinî hüviyete haiz aksakallı ihtiyar, derviş veya evliya ad verebilir. Bunun için Semetey ve Seytek'e Gök Sakallı Ay Koco'nun, Boğaç Han'a Dede Korkut'un ad verdiğini hatırlatmaya gerek yoktur.

"Özbek Rivayetleri"nde de Kuroğlu mezar(kur)da doğduğu için bu ad verilmiştir. Ancak adın kim tarafından verildiği belli değildir.

### 2.1.4. Kahramanın Eğitimi

Metnimizde kahramanın eğitimi üzerinde detaylı durulmamıştır. Gör Oğlu baytalı emerek büyüdüktan sonra, Ahmet Han, onu dört yaşında okula verir. Gör Oğlu okulda yedi yaşına kadar okur. Gör Oğlu'nun okul hayatıyla ilgili bütün bilgi bundan ibarettir. Ancak 11 yaşına girdiğinde atına binerek antreman yapar, at üzerine insanı insana atıp tutarak kendini pişirir, 171 kilo ağırlığındaki üç topu biri birine değıdirmeden göğe atıp oynar, böylece ister top atmada olsun, ister at üzerinde olsun herkesi yener. Yani Gör Oğlu okuldaki eğitimini tamamladıktan sonra at binme, top atma gibi pratiğe dayalı eğitimine devam etmiştir.

"Özbek Rivayetleri"nde Kuroğlu, yedi yaşında "dürr-i nahan" ona girince, tüm esrarı öğrenmiştir. Ancak onun nerede ve kim tarafından eğitildiği belli değildir.

## 2.2. Gör Oğlu'nun Olağanüstü Ata Sahip Olması

Bu epizot iki bölümde incelenebilir.

### 2.2.1. Gör Oğlu'nun Baytal Tarafından Beslenmesi

Metnimizde Gör Oğlu'nun mezardayken bir baytal tarafından beslendiğini gördük. Gör Oğlu mezardan alındıktan sonra da baytalı emmeye devam etmiş ve onu emerek büyümüştür. Türk destanlarında "çocuğun kurt, geyik ve ayı tarafından beslenmesi" motifine sıkça rastlarız. "Çocuğu besleyen at" motifi ise pek yaygın değildir. Ancak Sarı Uygurlar'daki "At Oğlu", Macarlar'daki "Ak At Oğlu" masalında kahraman olacak çocuk, at tarafından doğurulmaktadır<sup>8</sup>. Bu durum aslında bu motifin Türkler için pek yabancı olmadığını ortaya koyuyor. Kurt, geyik, ayı ve atın Türk mitolojisinde kutsal sayıldıklarını biliyoruz. Türk Şamanizmi'nde ise at, şamanı Tanrı'ya götüren araçtır. Tulparın, yani kanatlı atın asıl fonksiyonu bu olmalıdır. Daha açmak gerekirse, at aslında şamanı Tanrı'ya götüren araçtır. Daha sonra kahramanın Tanrı'nın kendisine yüklediği görevi yerine getirmesine yardım eden araç olmuştur. Türk destanlarında kahramanı tehlikeden kurtaran, sürekli kahramana yardım eden, hatta konuşan atlar, ilâhî bir görev icra etmektedirler. Belki bu Türklerin ata verdiği değerle de izah edilebilir. Ancak bunun atla ilgili şamanik veya mitik bir düşünceyle birleştirildiği açıktır. İsabella'nın naklettiği bir bilgiye göre, Şaman inancı taşıyan ve Şaman olmak isteyen bir erkek çocuk, ruhu at tarafından götürülünce bayılmıştır, bir süre sonra at onun ruhunu geri getirince de aylarak Şaman olmuştur<sup>9</sup>. Bu bakımdan "Leyli Kır"ı doğuracak olan baytal da sıradan bir at değildir, ilahî bir görevi yerine getirmek için gönderilmiştir. Onun tekrar tekrar çocuğu emzirmeye gitmesi bunu gösterir

"Özbek Rivayetleri"nde bu husus söz konusu edilmemiştir.

### 2.2.2. Daniyat'ın Ahmet Han'ın Eşi Ezim Köz Ayım'i Kaçırması

Bu bölümde anlatılan Ahmet Han'ın eşinin kaçırılması Gör Oğlu'nun olağanüstü ata sahip olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Zamanla baytal Daniyat'ın tulparı "Leyli Kır"a benzeyen bir tay doğurur. Gör Oğlu, tayına çekirdeksiz üzüm verir, akıllı olması için insan sütü, susadığı zaman deve sütü verir; boyunun uzaması için kulun sütü, dağdan sıçrayıp geçebilmesi için geyik sütü verir. Bunlar mitik düşüncenin güzel örneklerdir. Gerçekten "Leyli Kır" daha sonra nehirden rüzgâr gibi uçarak geçen, yüksek kalelerden sıçrayıp geçen, Havaz Han'ın tutsaklık haberini getiren olağanüstü özelliklere sahip at olarak yetişir. Kahramanların böyle olağanüstü atlara sahip olmaları Türk destanlarının çok önemli motiflerinden biridir. Bunun en güzel örneklerini Manas ve Alpamış destanlarında da görüyoruz.

"Resimden görüp âşık olma", "rüyada görüp âşık olma", "saç telini görüp âşık olma" motifleri Türk masal, destan ve halk hikayelerinde sık sık görülür ki, bunlar aynı motifin değişik biçimidir.

<sup>8</sup> İsabella Halvat(Amerika), Macar Halk Masalı "Ak At Oğlu" ile Türkçe Konuşan Milletlerin Halk Masallarını Olay Örgüsü Üzerinde Karşılaştırma, Miras, Sayı 4.,Urumçi, 994, ss. 7 - 22

<sup>9</sup> İsabella, age., s. 10

"Özbek Rivayetleri"nde Kuroğlu'nun Kır Atı vardır. Ancak onun bu atı nasıl elde ettiği anlatılmamıştır. Kır At'ın olağanüstü özelliğe sahip olup olmadığı da pek belli değildir. Bazen Ivaz'da bu ata binmektedir.

### 2.3. Gör Oğlu'nun Şahtar Şah'ın Pehlivanı Daniyat'ın Kızını Kaçırması

Gör Oğlu'nun ilk insan kaçırma deneyimi bu epizotta anlatılmıştır. Bir gün Gör Oğlu, yedi yaşında verdiği sözünü yerine getirmek üzere dayısı Ahmet'ten izin ister. "Özbek Rivayetleri"nde Kuroğlu yirmi yaşındayken Arap Reyhan'ın kızını kaçırmıştır. Ancak Arap Reyhan'ın Kuroğlu'nun yengesini kaçırması söz konusu edilmemiştir. Buradaki Arap Reyhan, destanın Uygur versiyonu'nda Daniyat olarak geçmektedir.

### 2.4. Gör Oğlu'nun Olağanüstü Özellik Kazanması

Destanlarda kahramanın olağanüstü özellik kazanması genellikle iki şekilde olur. Biri, mucizevi doğumdur; diğeri de dinî hüvviyeti haiz Hızır, kırklar veya dervişlere rastlayarak onların duasını almaktır. Metnimizde Gör Oğlu'nun mucizeli doğumundan sonra bir de Hızır'la görüşmektedir. Burada Gör Oğlu'nun omuzuna mühür basılması hususu çok önemlidir. Alpamış için de aynı durum söz konusudur. Yani kahramanlar bu mühürle bir çeşit dokunulmazlık kazanmaktadırlar. Mühürlenlen kahramanlara ne kılıç işler, ne de ok işler. Onlar ateşte de yanmazlar. Dolayısıyla artık kimse Gör Oğlu'na denk olmayacaktır.

"Özbek Rivayetleri"nde Kuroğlu otuz ve kırk yaşında "Kırk Çihliten", "On iki İmam" ve Hızır'la görüşür. O, olağanüstü güç kuvvete bu şekilde sahip olmaktadır.

### 2. 5. Gör Oğlu'nun Haldar Han'ın Oğlu Hasan Han'ı Kaçırması

Bu epizotta Gör Oğlu'nun Hasan Han'ı niçin kaçırdığı pek anlaşılabilir. Ancak daha sonraki epizotlarda, onun, Hasan Han ve Havaz Han'ı kaçırmasının asıl nedeninin çocuksuzluk olduğunu anlıyoruz. Metnimizde, Gör Oğlu, dayısı Ahmet Han'dan İsfahan tarafına gidip savaşarak kılıç kullanma kurallarını öğrenmek istediğini söyleyerek izin ister ve uzun bir yolculuktan sonra İsfahan şehrine varır. Bir gün şehirde dolaşırken adamlarıyla gezen bir çocuğu görür ve onun Haldar Han'ın oğlu olduğunu öğrenince kaçıtır. Bu sırada kendisi ancak 21 yaşındadır.

"Özbek Rivayetleri"nde de Kuroğlu İsfahan şehrinde Haldar'ın oğlu Hasan Han'ı kaçıtır ve evlat edinir. Yani bu epizot her iki versiyonda da aynıdır.

### 2. 6. Gör Oğlu'nun Ağa Yunus Peri'yle Evlenmesi

Bu epizotta geçen "duvarları altın kerpiçten, meyva ağaçları gümüşten, yaprakları zümrülden olan has bahçe" tamamen masallara has bir tasvirdir. Gör Oğlu'nun Peri kızlarıyla evlenmesi ise, bu epizotun önemli motifidir. "Kahramanın Peri'yle evlenmesi", kaynak itibarıyla çok eskilere giden bir motiftir. Bunun için Uygurların Türeyiş destanındaki Böğü Han'ın bir kızın hayaliyle Ak-Dağ'da yedi sene altı ay ve yirmi iki gün buluşmasını, Oğuz Kağan'ın gökten ışık içerisinde inen

kızla evlenmesini hatırlatmak yeterlidir. Bunlar Tanrı tarafından gönderilen kutsal kadınlardır<sup>10</sup>. Ayrıca, Edige'nin ve Tepegöz'ün annesinin de Peri olduğunu unutmamalıyım. Yalnız burada daha eskiye ait "Tanrı tarafından gönderilen kadın" düşüncesinin daha sonraki döneme ait, belki de yabancı kültürün etkisiyle oluşan "Peri" düşüncesiyle birleştirilmesi söz konusudur.

Ağa Yunus Peri, Mıskal Peri ve Gülnar Peri kendiliğinden gelerek Gör Oğlu'yla evlenmektedirler. Bunlar, ilâhî planın bir parçasıdır. Yani Gör Oğlu'nun kaderi önceden çizilmiştir. Dolayısıyla Gör Oğlu'nun onları reddetmesi söz konusu olamaz.

"Özbek Rivayetleri"nde ise Kuroğlu elli yaşındayken Kaf Dağı Padişahı'nın kızı Yunus Peri, elli beş yaşında Hindistan'dan Mıskal Peri, altmış yaşında İrem Bağı'ndan Gülnar Peri'yle evlenir. Kuroğlu ayrıca dokuz tane insan kızı alır.

### 2. 7. Gör Oğlu'nun Çembil'e Padişah Olması

Metnimizde Gör Oğlu'nun Çembil'e padişah olması şöyle anlatılmaktadır: Ahmet Han, bir gün rüyasında yüksek bir dağdan düşer. Bu rüya onun padişahlık tahtının elden gideceği şeklinde yorumlanır. Tahtının yabancıların eline geçmesini istemeyen Ahmet Han, kırk gün kırk gece şölen düzenleterek tahtını Gör Oğlu'na devreder. Böylece Gör Oğlu 25 yaşında Çembil'e padişah olur. Onun döneminde Çembil'de bereket olur, halk zenginleşir, kaleler surlar yaptırılır. Gör Oğlu öyle bir güç kuvvet sahibi olur ki, gittiği her yeri almadan geri dönmez. Kızılbaşlar ağlayan çocuğunu sakinleştirmek için "Gör Oğlu geliyor" diyecek hale gelirler.

Kahramanın hükümdar olması Türk destanlarının önemli bir destan geleneğidir. Alp Er Tonga, Oğuz Kağan, Manas, Edige, Alpamış destanlarında kahramanlar hükümdar olmaktadır. Böylece kahramanlar hem fizikî yönden hem de sosyal statü yönünden gücün, kuvvetin doruğuna ulaşmaktadır. Bu aynı zamanda kahramanı destanın merkezine yerleştirmenin önemli bir vasıtasıdır.

"Özbek Rivayetleri"nde Kuroğlu'nun nasıl sultan olduğu anlatılmamıştır. O Çembil-Bil Şehri'nde Ağalık Han ve Cıgalı Han'dan sonra iktidara gelmiştir. Bağımsız bir sultan değil, bir Tarhan'dır. Emrinde doksan Türkmen beyi bulunmaktadır. Destanın Uygur versiyonu'nda da Gör Oğlu'nun yanında Ahmet Han'dan kalan Ay Han, Kün Han, Cingis Han ve Esen Han gibi beyleri vardır.

### 2. 8. Gör Oğlu'nun Havaz Han'ı Kaçırması

Bu epizot, Gör Oğlu'nun çocuksuzluğu ve yiğitlerinin Havaz Han'ın getirilmesini istemesi, Bedbaht dağıyla ilgili inanma ve Gör Oğlu'nun kılık değiştirerek Havaz Han'ı hileyle kaçırması gibi bölümlerden oluşmaktadır.

Bu epizotta karşımıza çıkan en önemli motiflerin biri "çocuksuzluk"tur. Birçok destan ve halk hikâyelerinde görülen bu motif, metnimizde çok farklı işlenmiştir.

<sup>10</sup> Bahaeddin Ögel, age., s. 87



Normalde destanın konusunu oluşturan bir takım maceralara atılacak kahramanın doğumunu hazırlayan bu motif, metnimizde Gör Oğlu'nun Hasan Han ve Havaz Han'ı kaçırmamasının nedenini açıklamakla birlikte, onun eşsizliğini, teklüğünü vurgulamak için de kullanıldığını görüyoruz. Çünkü Gör Oğlu'nun Hasan Han ve Havaz Han'ı kaçırmamasını başka türlü açıklamak kolay değildir.

Hunhar Şah'ın ordusuna karşı Gör Oğlu'nun yanında savaşan "beyaz sarıklı, kırmızı yüzlü ihtiyarlar" da dikkat çekicidir. Bunlar, Gör Oğlu'nun koruyucu melekleri olmalıydılar. Destan kahramanlarının böyle koruyucu meleklerinin olduğunu biliyoruz.

Bu epizot "Özbek Rivayetleri"nde de aynı şekildedir. Sadece şahıs isimlerinde bir farklılık söz konusudur. Destanın Uygur versiyonundaki Kerem Kasap, "Özbek Rivayetleri"nde Bolduruk Kasap, Kamber Dede ise Türkmen Konurbay olarak geçmektedir.

## 2. 9. Ahmet Han'ın İhaneti ve Çembil'den Kovulması

Bu epizotun önemli motiflerinden biri "kardeş ihaneti"dir. Ahmet Han, Gör Oğlu'nun dayısıdır ve kıskançlıktan değil de, gururu yüzünden Gör Oğlu'na ihanet etmiştir. Kıskançlıktan olsaydı, tahtını Gör Oğlu'na teslim etmezdi. İhanet nedeni Gör Oğlu'ndan azar işitmesidir. Masallarda da sıkça karşılaşılan bu motifin fonksiyonu, dolaylı olarak, kahramanın çevresinde yer alan yiğitlerin bağlılığını vurgulamaktır. Bunu Manas destanında da görüyoruz. Amca oğulları Manas'ı zehirlerken, etnik kökeni Kalmuk olan Almambet hayatını Manas için harcamıştır.

Bu epizotta rastlanan "Gök Çadır" ifadesi de eski Türkler'in Gök Tanrı inancıyla ilgili olması bakımından önemlidir.

"Özbek Rivayetleri"nde ise bu epizot yer almaz.

## 2. 10. Havaz Han'ın Memleketine Dönmesi

Bu epizotta rastladığımız en önemli motiflerin biri "kahramanın öldükten sonra kendisi hakkındaki yası dinlemek istemesi"dir. Bu motif bazı destanlarda görülen "kahramanın ölüp dirilmesi" motifinin rasyonelleştirilmiş bir biçimidir. Manas destanında Manas'ın ölüp dirilmesi motifi, Arthur T. Hatto'ya göre, Kırgız destanının ideal eşi Kankey'e doğru niteliklerini gösterebilmesi için bir sınav sunmaktadır<sup>11</sup>. Gör Oğlu'nun ölmüş gibi yaparak eşlerinin kendisi hakkındaki ağtıtlarını dinlemek istemesi, "ölüp dirilme" motifine göre gerçeğe daha yakın olması bakımından olumludur.

Bu epizot "Özbek Rivayetleri"nde de hemen hemen aynı şekilde anlatılmaktadır. Ancak Ahmet Serdar'ın Kuroğlu'yla akrabalık ilişkisi belirtilmemiştir.

<sup>11</sup> Manas Destanı Üzerinde İncelemeler(Çeviriler I), Yayma Hazırlayan: Prof. Dr. Fikret Türkmen, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 6

### 2. 11. Hunhar Şah'ın Havaz Han'ı Ölümle Cezalandırmak İstemesi

Bu epizot, Havaz Han'ın Gör Oğlu'na küserek kendi memleketine dönmesi, Hunhar Şah tarafından öldürülmek istenmesi ve sonunda Gör Oğlu tarafından kurtarılması gibi bölümlerden oluşmuştur.

Bu epizotta ilginç bir "imtihan" motifini görüyoruz. Hunhar Şah, Havaz'a bir soru yöneltir. Eğer soruya Hunhar Şah'ın istediği gibi cevap verirse, Havaz Han, taht ve hazineye sahip olur; eğer istediği cevabı vermezse ölecektir. Nitekim, "insanın, atın, yurdun, dinin, yiğidin ve halkın iyisini nerede gördüğü" sorusuna Hunhar Şah'ın istediği cevabı vermeyen Havaz Han idamla cezalandırılmak istenmektedir. Bu motif, Havaz Han'ın Gör Oğlu ve onun dinine olan bağlılığını gayet güzel açıklamıştır.

Bu epizot "Özbek Rivayetleri"nde de aynıdır. Sadece buradaki "Hödek Gölü", destanın Uygur versiyonunda "Ödek Gölü" olarak geçmektedir.

### 2. 12. Gör Oğlu'nun Zenciler Padişahı'yla Savaşması

Bağımsız bir masalı andıran bu epizot, Ahmet Han'ın intikam almak istemesi, Gör Oğlu'nun Zencilerle mücadelesi, Ağa Yunus Peri'nin yardımı, Havaz Han'ın Gol Pehlivan adındaki bir devin yardımını elde etmesi gibi bölümlerden oluşmaktadır.

Bu epizot tamamen masal unsurlarıyla süslenmiştir. "Doksan Başlı Cadı", "Gol Pehlivan", Havaz Han ve Zenciler Padişahının kızının "güvercin", "geyik" ve "balık"a dönüştürülmesi, cadının kendisinin de "doğan", "kartal" ve "yılan"a dönüşmesi masallara özgü unsurlar olmakla birlikte, Türkler'in Şamanizm inancıyla da yakından ilişkilidir. Bunlar aynı zamanda destanın teşekkül tarihinin çok eskilerde aranması gerektiğine işaret eder.

Bu epizot "Özbek Rivayetleri"nde yoktur. Ancak destan her iki versiyonda Havaz Han'ın Hakan/Sultan olmasıyla son bulur.

Görüldüğü gibi, epizot diye anlatmaya çalıştığımız bölümler başlı başına ayrı birer hikâye konusudur. Nitekim Köroğlu'nun Özbek Versiyonlarında bu bölümler "türküm" (kol) ve destan adı altında anlatılmaktadır<sup>12</sup>.

Yukarıdaki karşılaştırmalardan da anlaşıldığı gibi, "Özbek Rivayetleri" epey kısaltılmıştır. Destanın Uygur Versiyonu ise hem epizot hem de motif yapısı bakımından "Özbek Rivayetleri"ne nazaran oldukça zengindir. Bu durum Uygur Versiyonu'nun asıl metni daha iyi muhafaza ettiğini göstermektedir. Nitekim, Boratav da "Özbek Rivayetleri"nin aslını muhafaza etmediğini ifade etmiştir<sup>13</sup>.

<sup>12</sup> Geniş bilgi için bk. Guruğlining Tuğilişi, s. 4 - 7

<sup>13</sup> Boratav, age., s. 97

## İÇİNDEKİLER

### MAKALELER:

ERMAN ARTUN .....	Çukurova'da Salâvatçılık Geleneği ve Âşıkların Pehlivan Salâvatlamaları.	1
ENSAR ASLAN .....	Doğu Anadolu ve Azeri Sahasında Halk Hikâyesi Anlatma Geleneği	53
MUSTAFA CEMİLOĞLU- AYDIN ATALAY .....	Âşık Şevki Halıcı'da Âşık makamları	73
AYŞE DUVARCI .....	Halk kültürü Uygulamalarından Biri Olan Fal Geleneğinin Değerlendirilmesi	117
GÜLİN ÖĞÜT-EKER :	Yazılı Kaynaklarda Türk Ailesi	131
ŞÜKRÜ ELÇİN .....	Konya-Vilayetinde Uzunluk Ölçütleri	159
İSMAİL GÖRKEM .....	Türkistan'da Anlatılan Kemine Fıkraları	163
ALİMCAN İNAYET .....	Köroğlu Destanı'nın Uygun Versiyon "Emir GÖROĞLI" ve Onun Epizot ve Moti Yapısı Üzerine	205
HAŞİM KARPUZ .....	"Konya'da Halk Mimarisi"	223
DOĞAN KAYA .....	Sivas-Çamşılıhı Yöresi Halk Şairleri	237
TURHAN KAYA .....	Dünden Bugüne Erzincan'da Halk Kültürü	271
SÜLEYMAN KAZMAZ:	Halk Kültürüne Toplu bir Bakış Düşünceler ve Değerlendirmeler	295
SAİM KESKİN .....	Kutludüğün'de Türk halk Edebiyatı"	327
ŞAHİN KÖKTÜRK .....	Trabzon'un Beşikdüzü İlçesi'nde Serender'in Köy hayatındaki Yeri ve Bir Serender Numünesi	361
M. HALİSTİN KUKUL		
M.HALİSTİN KUKUL :	Beşikdüzü Halk Ağzı	373
METİN ÖZARSLAN .....	Âşıklık Geleneği İçinde Âşık Müziği ve Fîmî Problemler	399
NEBİ ÖZDEMİR .....	Teknolojik Gelişmeler Bağlamında Türkiye'deki Çocuk Oyunlarının İncelenmesi	411
MEHMET TAHİR		425
SAKMAN .....	Konya Oturakları Üzerine"	
BEKİR ŞİŞMAN .....	Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölümle) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar	445
NAİL TAN .....	Türkiye'de Gagauz Halk Kültürü, Tarihi, Dili ve Edebiyatı	471
NASRULLAH .....	Sultan Celaleddin Mengüberti ve Efsanevi Kahraman Alpamış'ı Anma Münasebetiyle"	493
MÜBEŞŞİR TIRAZİ		
HÜSEYİN TÜRK .....	Türkiye'de Koyunun Yüzü Geleneği"	499
MÜJGÂN ÜÇER .....	Beşik-Eşik-Keşik-Sivas'da Ölümle İlgili İnanışlar Sözlü Gelenek ve Sivas Mezarlıkları	507
CİHAN YAMAKOĞLU:	Türkiye'de Çocuk Oyunları	543
NACİYE YILDIZ .....	Kastamonu'nun İlçesi Abana'da Halk kültürü	551
ZEYNEP ZAFER .....	Pomak Türklerinin Nişan ve Düğün Geleneği	569
YAŞAR KALAFAT .....	Alanya Yöresinde; Kilit-Bağ-Kitlenmek-Bağlanmak	589
KİTAP TANITIM YAZILARI		
SAİM KESKİN	Atatürk-Kültür ve Uyarılık	599
_____	Atatürk-Çağdaş Uyarılık Seviyesi	603
_____	Türk Kültür Tarihi	607
_____	Atatürk-Güneş Uyarılığı	611
_____	Milli Kültür Unsurları	615
_____	Atatürk-Kültür-Vicdan ve Din Özgürlüğü	619

## CONTENTS

### ARTICLES

ERMAN ARTUN .....	The Tradition of Worship in Çukurova and Ministrels' Wrestler Worships	1
ENSAR ASLAN .....	East Anatolia and the Tradition of Folk story Telling in the Azerbaijan Region	53
MUSTAFA CEMİLOĞLU- AYDIN ATALAY .....	Amourette Şevki Halici's Ministrel Tunes	73
AYŞE DUVARCI .....	An Evaluation of Fortune Telling Tradition as One of the Folk Culture Practice	117
GÜLİN ÖĞÜT-EKER :	Turkish Family in Written Sources	131
ŞÜKRÜ ELÇİN .....	Length Measures in the Province of Konya	159
İSMAİL GÖRKEM .....	"Kemine" Short Stories Told in Turkestan	163
ALİMCAN İNAYET .....	"Emir GÖRODLI" as a Version of "Köroğlu" Epic Poem and On Its "Epzot" and "Moti" Structure	205
HAŞİM KARPUZ .....	"Folk Architecture in Konya"	223
DOĞAN KAYA .....	Folk Poets of Sivas-Çamşihli Region	237
TURHAN KAYA .....	Erzincan Folk Culture in Retrospect	271
SÜLEYMAN KAZMAZ:	General Evaluation of and Considerations on Folk Culture	295
SAİM KESKİN .....	Turkish Folk Literature in Kutludüğün	327
ŞAHİN KÖKTÜRK .....	The Place of "Serender" in the Village Life in the District of Beşikdüzü in Trabzon and a Sample of "Serender"	361
M. Halistin KUKUL		
M.HALİSTİN KUKUL :	The Dialect of People oin Beşikdüzü	373
METİN ÖZARSLAN .....	Amourette Muzic Within the Tradition of Amorousness and Some Problems	399
NEBİ ÖZDEMİR .....	A Review of Child Plays in Turkey in the Context of Latest Teknolojik Developments	411
MEHMET TAHİR	On the Seats of Konya	425
SAKMAN .....		
BEKİR ŞIŞMAN .....	Living Public Beliefs on Transition Period (Birth, Marriage, Circumcision, ect.) in Samsun Region and Related Practices	445
Nail TAN .....	"Gagauz" Culture, history, language and literature in Turkey	471
NASRULLAH .....	"Sultan Celaledin Mengüberti" and on Remebering Legendary Hero "Alpamis"	493
MÜBEŞŞİR TIRAZİ		
HÜSEYİN TÜRK .....	The Tradition of the Sheep's Face in Turkey	499
MÜJGÂN ÜÇER .....	Cradle, Treshold and "Keşik": The Beliefs and Oral Traditions on Death, and Cemeteries in Sivas	507
CIHAN YAMAĞOĞLU:	Child Plays in Turkey	543
NACİYE YILDIZ .....	Public Culture in the District of Abana in Kastamonu	551
Zeynep ZAFER .....	The Tradition of Engagement and Marriage Ceremony of "Pomak" Turks	569
YAŞAR KALAFAT .....	The Area of Alanya Lock - Tie - to be Locked - to be Tied	589
<b>BOOK REVIEWS</b>		
SAİM KESKİN	Atatürk, Culture and Civilization	599
_____	Atatürk Contemporary Civilization level	603
_____	The History of Turkish Culture	607
_____	Atatürk sun Civilization	611
_____	The Elements of National Culture	615
_____	Atatürk Culture Conscience and Religious Freedom	619

Atatürk supreme Council for Culture, Language. and History,  
**ATATÜRK CULTURE CENTER**

# ERDEM

TURKISH FOLK CULTURE SPECIAL ISSUE - I

**Volume 13**

**Number 37**

ANKARA, 2002